Fig. 1. Sonnerup. Ydre, set fra Sydost.

SONNERUP KIRKE

VOLBORG HERRED

Kirken er *Anneks* til Rye. 1567 havde Jakob Brockenhus Jus patronatus[1], formodentlig som Forlening fra den Tid, han var Lensmand paa Roskildegaard, og Kirken var i Kronens Eje, indtil den 1675 blev bortskødet til Kancellisekretær Conrad Hesse, der med sine Efterkommere maatte besidde den, saa længe de ejede Trudsholm[2], som han samme Aar var blevet Ejer af. Da Trudsholm sammen med Ryegaard[3] indgik i det 1804 oprettede Stamhus Rosenkrantz, hvis første Besidder var Statsminister Niels Rosenkrantz (se Altersølv), forblev Kirken herunder, indtil den overgik til Selveje 1. Januar 1909.

Kirken ligger paa en Banke med Fald til alle Sider. Kirkegaarden er udvidet mod Vest; den gamle Del hegnes af delvis omsatte Kampestensmure, som mod Syd og Sydøst, hvor de er helt jorddækkede paa Indersiden, danner en indtil 2m høj Terrasse. 1617 købtes 1000 Mursten til Udbedring af Kirkegaardsmuren, og 1620 nævnes, at Kirkegaardsmuren paa den nordre Side, »som er ved 30 Favne«, er sat af Kamp, men nedfaldet (Rgsk.).

Bygningen bestaar af romansk Skib, gotisk Vestforlængelse, sengotisk Taarn

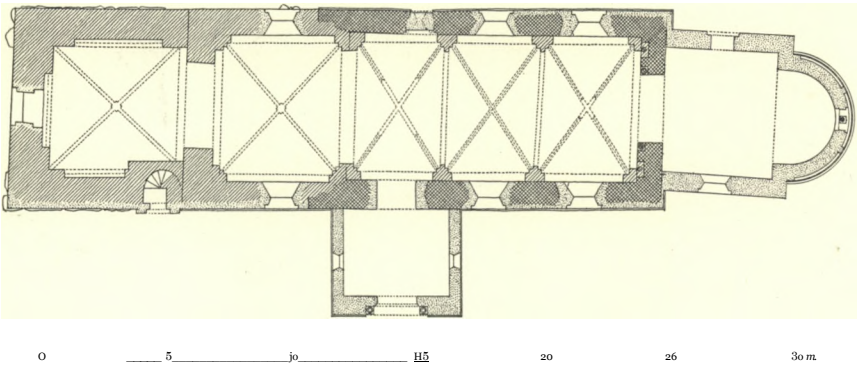

Fig. 2. Sonnerup. Plan. 1:300. Maalt af C. G. S. 1932.

i Vest samt i Øst Kor (med Apsis) og i Syd Vaabenhus, begge opført 1875, da det middelalderlige †Kor, †Vaabenhus og †Sakristi blev nedrevet. Orienteringen har ret stærk sydlig Afvigelse.

Det oprindelige, *romanske Anlæg* bestod af Kor (med Apsis?)[4] og Skib, men heraf er kun Skibets Langmure og Triumfgavlen levnet, opført af *Fraadsten* af stærkt vekslende Størrelser (de mindste som Munkesten) og uden gennemførte Skifter. Denne Muremaade er efterlignet i den gennemgribende Skalmuring fra 1875, som kun har efterladt faa gamle Partier. Murene, hvis Højde er omtrent 6 m over Terræn, maalt Øst for Vaabenhuset, har baade ud- og indvendig været dækket af grov Puds; indvendig er dette Lag hugget med Spidsøkse til Fæstelse af romansk Kalkmaleripuds. Aftryk af det romanske Kors Langmure ses endnu paa Triumfmurens Østside over Korets Hvælv; Murene har været 80 cm tykke, og Korets indvendige Bredde ca. 3,5 m. Skibet har sandsynligvis kun haft to Vinduer i hver Langmur; Buetoppene af det østlige Par ses over Hvælvene, og af det vestlige er Sydvinduet dækket og delvis ødelagt af et moderne Orgelværk, mens det nordre staar velbevaret over Døren, kun blændet i Lysningen, med Buetoppen ca. 1 m under den romanske Murs Overkant; det er højt og smalt, 135x53 cm i udvendig Murflugt, med Stik af meget uregelmæssige Kilesten. Indvendig (Fig. 5), hvor det delvis dækkes af Hvælvets Skjoldbue, er det falset og som Korbuen prydet med Trekvartsøjler, der her har simple, koniske Kapitæler, men, i hvert Fald nu, ingen Baser; indvendig maaler Vinduet ca. 190 x 140 cm, uden Fals ca. 162 x 62 og i Lysningen ca. 114x21. Af de oprindelige Døre er kun den rundbuede nordre bevaret som ud- og indvendig Blænding, tilmuret med Fraadsten; i det Ydre er den sat af ganske uregelmæssige Karm- og Stiksten, som sikkert alle er fornyede; den indvendige Fals (Fig. 5) er næppe heller gammel.

I det *Indre* er Triumfmurens Vestside (Fig. 4) enestaaende rigt udformet. Den meget høje Korbue er rund og falset mod Vest, saaledes at Forløbet af

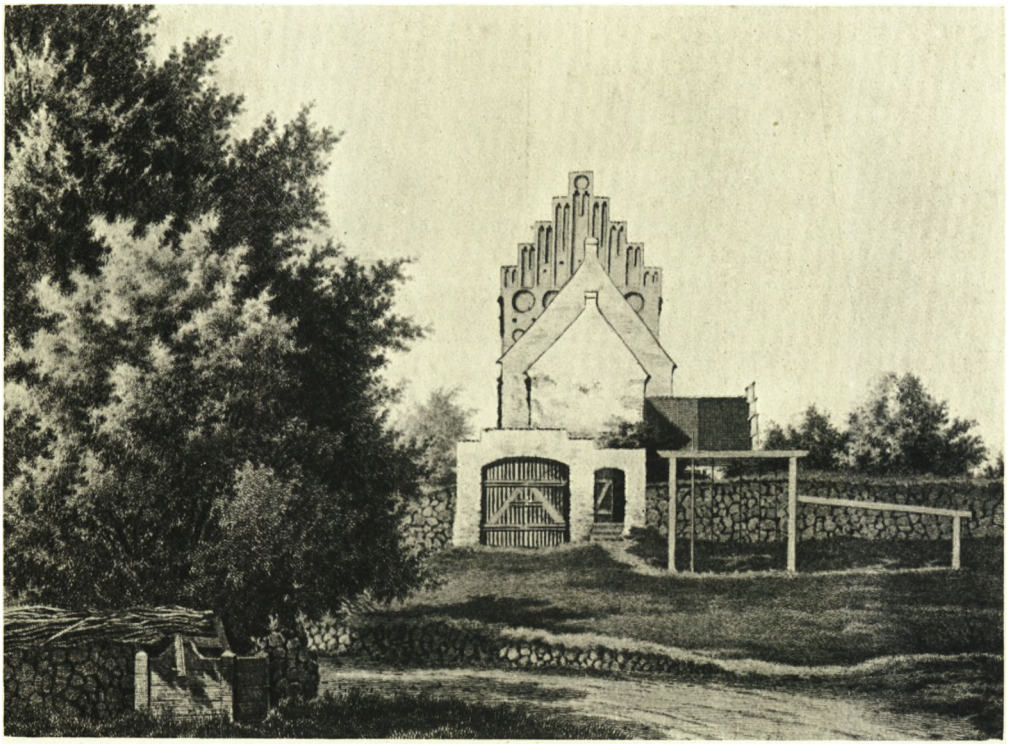

Larsen 1947

Fig. 3. Sonnerup. Ydre, set fra Øst. Efter Tegning af P. J. Ølsted for Restaureringen 1875.

Falsen er ganske svagt ægformet; i Vederlagshøjde er der et kraftigt fremspringende Kragbaand, der løber omkring Hjørnerne mod Kor og Skib; det er stærkt overpudset, men Profilet synes at bestaa af en Karnis over Rundstav og Platte; under Kragbaandene, i Vangernes Vesthjørner, er der en ca. 145 cm høj Dværgsøjle med Terningkapitæl, svagt hulet Dækplade og lav Klokkebase; ved Overgangen til Skaftet har baade Kapitæl og Base en Rundstav. Fra Loftsrummet ses Dele af et med Platte og Rundstave profileret Baand, der strækker sig over hele Triumfvæggen. Over Korbuens Top følger det dennes Forløb, og nær hver af Skibets Langmure brydes det af en ca. 55 cm bred, rundbuet Niche, der tvedeles af en Dværgsøjle med Kapitæl som Korbuens; over Søjlen har Nichen et forsænket Spejl eller Tympanon, i hvilket de runde Tvillingbuer er udskaaret; Baserne er dækket ved Indbygning af de senere Hvælv.

Ændringer og Tilføjelser. Før Tilbygningen af Vestforlængelsen er det romanske Skib, maaske allerede o. 1400, blevet dækket af tre Fag *Krydshvælv,* som hviler paa høje, falsede Vægpiller (hvis moderne Kragbaand muligvis indeholder gamle Rester), spidse Helstens Skjoldbuer og Halvstens Gjordbuer med rygget Profil, der paa Grund af tykke Pudslag er ganske ubestemmeligt; de Halvstens Ribber er profilerede som Gjordbuerne, men Øst- og Vesthvæl-

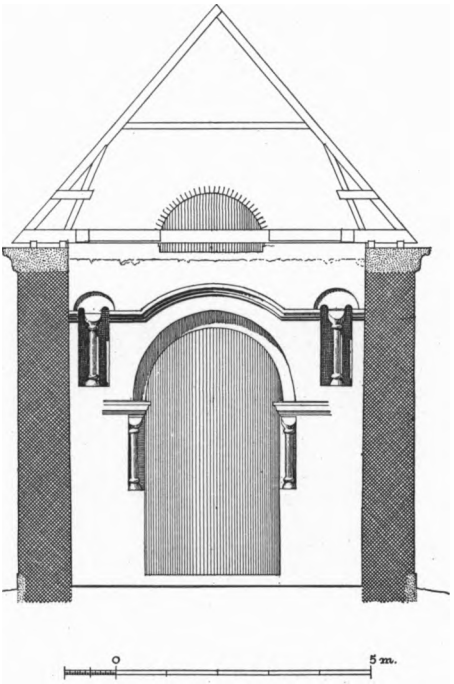

Fig. 4. Sonnerup. Tværsnit i Skib, set mod Triumfvæg. 1:150. De gotiske Hvælv udeladt.
Maalt af C. G. S. 1935 (S. 892).

vets er dog retkantede paa det øverste Stykke. Paa Oversiden er de stærkt overpudsede Kapper ret flade; ingen Overribber.

Engang i 1400'rne nedrev man den svære Vestmur og opførte en gotisk *Vestforlængelse* af Munkesten i samme Bredde som det romanske Skib. Mod Nord og Syd har Murene en Gesims med Trappefrise over et Savskifte. Vestgavlen, der ses fra Taarnets Mellemstokværk, er prydet med syv spidsbuede, to Sten brede Høj blændinger med pudset Bund og adskilt af Helstens Piller; den yderste Blænding til hver Side er ødelagt og Midtblændingens Top ommuret. Forlængelsen, hvis gamle Vinduer er slugt af nye, dækkes af et oprindeligt Krydshvælv, som hviler paa falsede Piller, spidse Helstens Buer og Kvartstens Ribber, der mødes i et Topkvadrat. Paa Oversiden er Hvælvet næsten kuppelagtigt, med meget svage Indskæringer.

Taarnet er tilbygget i Begyndelsen af 1500'rne; det er af Munkesten paa Syld af fremspringende Kampesten og med en Del Kamp forneden i Vest- og Nordmuren. Taarnrummet aabner sig mod Skibet med en høj Spidsbue og har til de andre Sider spidsbuede Spareblændinger, der er falsede i Stikket. I den vestre Spareblænding er der et stort, spidsbuet, til begge Sider falset Vindue; før den store Restaurering 1875 var der en Dør paa dette Sted[5]. Rummet dækkes af en Krydshvælving med Helstens Skjoldbue mod Skibet;

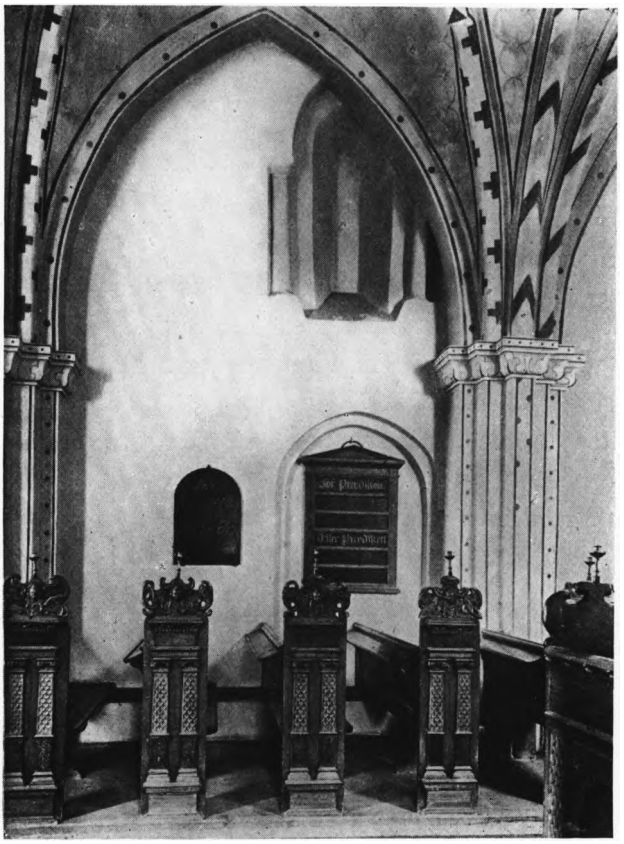

Hude fot.

Fig. 5. Sonnerup. Romansk Vindue i Skibets Nordmur (S. 892).

de Halvsten brede Ribber mødes i et Topkvadrat; Helstens Overribber og kvadratisk Topforstærkning. Den samtidige Trappe i Syd markeres udvendig kun af en halv Stens Fremspring, men er til Gengæld bygget ind i Taarnrummet. Døren, over hvilken der er et moderne Savskifte, er ny, Spindelen retkantet og Loftet fladbuet, af udkragede Binderstik. Mellemstokværket er mørkt, og en smal Aabning til Skibets Loft er brudt gennem Vestgavlens midterste Blænding. Klokkestokværket har til hvert Verdenshjørne et spidsbuet, falset Glamhul-Par, paa Øst- og Vestsiden flankeret af Cirkelblændinger. Af Gavlene har den østre Antydning af Etagedeling, idet der lige over Gavlens Fodlinie (Ølsteds Tegning Fig. 3 er her urigtig), mellem Yderblændingerne og Midtblændingen, som forneden har mønstermuret Bund, er indskudt to Par Cirkelblændinger; herover er der paa hver Side af Midtblændingen tre aftrappede Høj blændinger, tvillingdelt af en Halvstens Hængestav; Vestgavlen har ni Højblændinger af samme Udformning som Østgavlens, og Midtblændingen krones begge Steder af en Cirkelblænding; begge Gavle har ni Kamtakker.

Paa Kirken, d. v. s. Taarnet, stod ifølge Præsteindberetningen: 1772 CB »som skal sige Christopher Bartholin« (til Aastrup, død 1765).

†*Gotisk Kor.* »I den senere Middelalder« (Kornerup) har man nedrevet det romanske Kor og erstattet det med et i Øst lige afsluttet Kor, opført af Munkesten og dækket af et Krydshvælv. Gavlen, der ses paa Fig. 3, har ikke haft Blændingsdekoration og har ligesom Skibets Østgavl været afsluttet med en lille Toptinde.

Et †*Sakristi* dækkede hele det gotiske Kors Nordside, idet Østmuren flugtede med Korets Gavl, og Vestmuren skjulte Skibets Nordøsthjørne. Gavlen, der sikkert har været blændingssmykket og har haft Kamtakker (Fig. 3), beskriver Uldall som »ret net«. Foruden den oprindelige Dør til Koret viser Uldalls Planskitse[6] nordlig i Østmuren en ikke oprindelig Dør, der ogsaa skimtes paa Fig. 3.

†*Vaabenhus(e).* Planskitsen i Uldalls Notebog fra 1864 viser ud for Vestforlængelsens Sydside et Vaabenhus, der var opført 1859 af smaa, gule Sten; dets Dørfløj bar, ligeledes ifølge Uldall, et Aarstal »fra Midten af 16de Aarh.« Om denne har haft Plads i et ældre Vaabenhus[7] paa samme Sted eller foran den oprindelige Syddør, vides ikke. Da det nye Fraadstensvaabenhus opførtes, maatte man først fjerne et Gravsted her[5].

1875 var Kirken paa mange Maader brøstfældig og uskøn paa Grund af talrige Flikmuringer. Hele Skibet var skalmuret med store, røde Mursten, »saa at man udvendig vil have meget ondt ved at finde noget Spor af den oprindelige Kirkes Udseende«. Paa Nordsiden stod to store, uskønne Støttepiller, og Vinduerne var firkantede (Uldall). 1805 nævnes fire Piller udvendig paa Kirken (Rgsk.). Kirkeejeren, Grev Fr. Chr. R. Scheel til Ryegaard besluttede derfor at underkaste hele Bygningen en grundig Istandsættelse og saa vidt muligt at føre den tilbage til sin oprindelige Skikkelse (Arkitekt: Georg E. W. Møller). Kor og Sakristi blev nedrevet og et nyt *Kor* med *Apsis* opført, af Fraadsten[8] i uregelmæssige Skifter, der efterligner den ældre Murteknik. Apsiden har Profilsokkel og opdeles ved Lisener i tre Fag, som afsluttes med en Buefrise, over hvilken der løber en Profilgesims; i Øst er der et stort, søjledelt Vindue svarende til Triumfvæggens Nicher. Koret har Profilgesims, Præstedør i Nord, hvis Tympanon er prydet med et stiliseret Træ af Ribetype, og stort, rundbuet Vindue i Syd. Skibets Murstensskalmuring fjernedes og erstattedes med Fraadsten; Skibets Østgavl blev dekoreret med en Frise af stigende Rundbuer, og Døre og Vinduer fornyedes i romansk Form. Endelig opførtes i Syd et *Vaabenhus,* ligeledes af Fraadsten i gammel Murteknik og med Søjleportal.

Kirken staar nu med blanke Mure, Tagværkerne er alle nye og hængt med Vingetegl.

KALKMALERIER

Paa Skibets Vægge, over Hvælvene, findes Rester af romanske Kalkmalerier fra 1200—50, tilhørende Hjørlundegruppen. Øverst under det oprindelige Loft er der en ca. 25 cm høj Mæanderfrise og herunder Figurer i store Felter, der er afdelt af lodrette Striber eller Søjler; de er dog kun bevaret mellem de to romanske Nordvinduer, østligst Flugten til Ægypten, vestligst Kongernes Tilbedelse, den sidste Fremstilling arkadedelt.

Under Nedbrydningen af det gotiske Kor 1875 fandt Kornerup paa den nordlige Del af Triumfmurens Østside[9] Dekorationer svarende til Skibets. En †Figur med Jødehat sad under en Arkade; i venstre Haand holdt han en Pose, mens han med højre rakte (eller modtog) en Krans (eller Tornekrone?) til en Figur i en tilstødende Arkade.

Af denne sidste Figur ses kun Armen paa Kornerups Akvarel (Fig. 6).

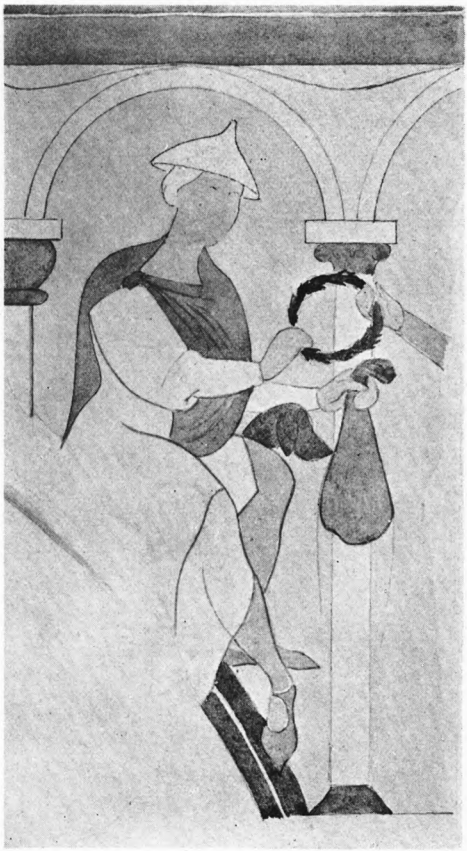

Fig. 6. Sonnerup. †Kalkmaleri fra Triumfmurens Østside. Efter Akvarel af J. Kornerup 1875 (S. 897).

De bevarede Billeder, der staar meget utydeligt, er malet paa et glat (men ikke glittet) Pudslag, der ligger oven paa Væggenes grove Puds, som har Pikhugninger. Glorierne er udført i Relief, Baggrundene er blaagraa, Skitsekonturerne rødbrune, Færdigkonturerne hvide. Marias Kjole er rødbrun, Kristusbarnets Kjortel gulbrun. Arkaderne har rødbrune Bueslag, gulbrune Kapitæler og hvide Søjleskafter. Jødefiguren fra Korvæggen havde rødbrun Kappe, blaa Kjortel og grønne Hoser.

Ved Kirkens Hovedrestaurering »fandtes Kalkmalerier i de fleste Hvælvingskapper« (Bahnson); de overhvidtedes imidlertid, og Kirkens Indre dekoreredes af Maler Lander fra Roskilde »i middelalderlig Stil« (Kornerup).

INVENTAR

Alterbordet er nyere, af Fyrrebrædder. 1619 købtes Mursten til at »forvide« †Alteret med (Rgsk.).

Altertavle (Fig. 7—8) i Sen-Renaissance, med indsnittet Aarstal 1626, hvilket

sikkert stemmer med Tavlens Opsættelse eller Staffering, idet Synsforretningen 1620 omtaler en liden, gammel † *Tavle,* som trænger til Fornyelse. Den regelmæssige, arkitektoniske Opbygning svarer ganske til Brix Snedkers Arbejder, bl. a. Roskilde Vor Frue, men Snitværket er af andre Hænder; Vinger og Søjleprydbælter er nær beslægtet med Gadstrup (Ramsø Hrd.). Foran Storstykket staar fire glatte Søjler med korintiske Kapitæler og Prydbælter, hvis ovale Kartoucher omfatter Englebørn med Lidelsesredskaber. Midtfeltets Arkade har Æggestavkapitæler, omløbende Fladsnitslyng og Englehoveder i Buevinklerne, de smallere, etagedelte Sidefelter indeholder tilsvarende Arkader, blot med Skælstave. Storvingerne, der ender i Fuglehoved og Volutvinge, løber ud i Kvindeskikkelser med en lille Palmegren og omfatter ovale Kartoucher med Relieffer af Styrke og Klogskab. Undergesimsen har Akantusranker med Drueklaser omkring Smaaengle, Syd for den midterste er klodset indskaaret: 1626; i Postamentfremspringene findes Muslingeskalnicher med Evangelistfigurer, svarende til Roskilde Vor Frue (S. 81). Storgesimsens Bøjler bærer Diademhoveder. Topstykket, som over Attika-Fodstykke indeholder to Arkader med Skælstave og Englehoveder i Buevinklerne, flankeres af joniske Kvindehermer og krones af en brudt Trekantgavl med Gudfader, flankeret af Topspir. Vingerne er enklere end Storvingerne, de løber ud i Keruboverkroppe og omfatter Kartoucher med Englehoved. Topstykket flankeres af spidse Spir med Bruskmasker, der synes lidt yngre end det øvrige Snitværk.

Tavlen staar i renset Eg, alle Fyldingsfelter er fornyede og har moderne Skriftsteder; paa Bagsiden af nordre Vinge er i ny Tid indskaaret 1626. I Storfeltet sidder et Maleri paa Lærred, Kristus i Gethsemane, signeret A. C. T. 75 (A. C. Thomsen 1875).

Altersølv. Kalk (Fig. 11) o. 1500—25. Den sekstungede, dybt indskaarne Fod, der har Standkant med gennembrudte Treblade, hviler paa en bred, profileret Fodplade; paa en af Fodens Tunger er graveret en næsten udslidt, kronet Maria med Barnet, siddende paa en Tronstol, paa den modsatte Tunge er der et lille, støbt Krucifiks. Det sekskantede Skaft prydes af Graveringer, nederst Ranker, øverst Minusklerne a b c d e i; Knoppen har paa Over- og Undersiden seks spidse Tunger med Graveringer svarende til Skaftets, og desuden seks profilerede Rudebosser med graverede Majuskler: IHESUS. Det høje, nye Bæger hviler i en svagt profileret, sekskantet Plade. *Diske.* 1) Maaske samtidig med Kalken, men med fornyet Bund; graveret Cirkelkors. 2) 1809. Under Bunden indprikket Skriveskrift: »Givet af Hr. Kammerherre Niels Rosenkrantz til Sonnerup Kierke Anno 1809«; Mestermærke for Andreas Holm (Bøje 596). *Vinkande,* stemplet med Københavns Byvaaben 1886 og Mestermærke for A. M. Halberstadt (Bøje 1084).

Alterstagerne er fra 1800'rne og ganske enkle.

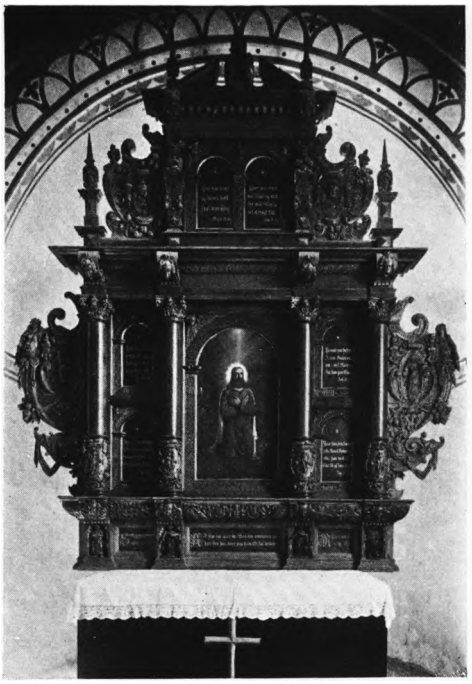

H. M. 1917

Fig. 7. Sonnerup. Altertavle 1626 (S. 897).

V. H.1931

Fig. 8. Sonnerup. Detail af Altertavle (S. 897).

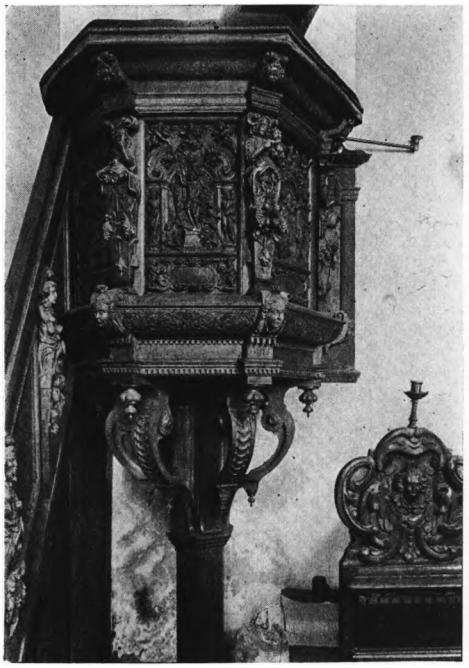

Hude fot. 1912

Fig. 9. Sonnerup. Prædikestol 1632 (S. 900).

V. H.1931

Fig. 10. Sonnerup. Prædikestolsopgang (S. 900).

H.M. 1917

Fig. 11. Sonnerup. Alterkalk (S. 898).

**Røgelsekar,* middelalderligt, af Malm, blev 1810 afgivet til Nationalmuseet.

Døbefont (Fig. 12), romansk, af Granit, raat hugget i een Sten. Den firkantede Kumme[10], Tvm. 62—64 cm, har rund Fordybning; Sidefladerne er uregelmæssigt tilhugne, den ene med et indristet latinsk Kors, de andre har plumpe Tvilling-Arkader i Relief; paa Østsiden er disse begge optaget af latinske Kors, paa Vestsiden er Bueslagene forlænget i Diagonallinier; under Kummen er der en flad Tovstav. Største Delen af Foden er skjult i Gulvet.

Daabsfad o. 1550—75, af sydtysk Arbejde; i Bunden ses Bebudelsen omgivet af Minuskelring og Hjort-og-Hund-Bort, der gentages paa Randen; stemplet: RS. Ifølge Rgsk. anskaffedes Fadet 1617.

Prædikestol (Fig. 9—10) i Sen-Renaissance, med nyere indskaaret Aarstal 1632, der muligvis har et malet Aarstal som Grundlag. Stolen er af Brix Snedkers sædvanlige Værkstedstype og muligvis ogsaa udført i den da afdøde Mesters Værksted, men Hjørnefigurerne er afvigende og sikkert udført af samme Snedker som Kisserup (S. 868). De fire Fags Arkader, der indeholder Relieffer af Gravlæggelsen, Opstandelsen, Himmelfarten og Dommedag, bæres af vekslende Figurer, to Dyder (Maadehold og Haab), Engle og i Dommedagsfeltet en Engel og en Djævel, mens Retfærdigheden er anbragt paa Gavlen; under Reliefferne er der Kartoucher flankeret af Volutter eller Smaabørn. Paa Hjørnerne staar Dyde-Hermer, Retfærdighed (med Bind om Panden, Armene er fornyet), Kærlighed, Haab og en Herme med krydslagte Arme uden Symbol. Over- og Undergesimsen smykkes af Fladsnit-Ranker, den sidste med Enhjørninger (i tredie Fag delvis fornyet) omkring Masker, Bøjlerne bærer Engle- og Diademhoveder; under et af de sidstnævnte staar Aarstallet. Opgangen er ligesom Fodstolpen med dens Bøjler fornyet 1875, men paa Panelet sidder bruskbarokke Hermer med Volutarme og Frugtbundter paa Skafterne, begge udført af en anden Haand og snarest lidt yngre end Prædikestolen. Oprindelig, sekssidet Himmel med rigt profileret Underside og Krumknægte med Diademhoveder; Topstykkerne mangler. Stolen staar i renset Eg, i Himmelens Midtpolygon er der en malet Helligaandsdue.

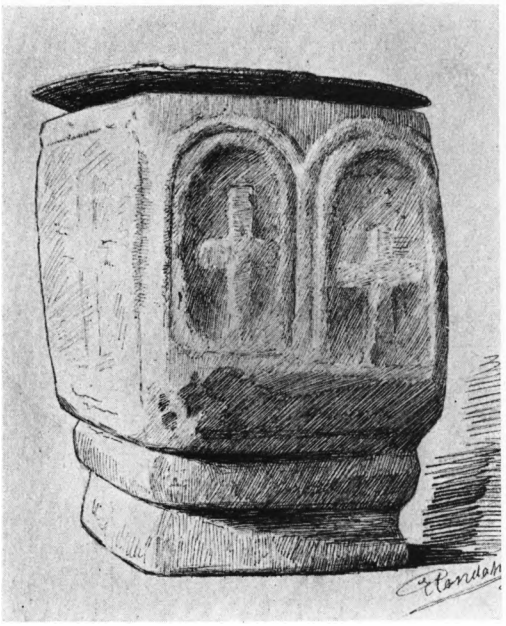

Fig. 12. Sonnerup. Døbefont (S. 900). Efter Tegning af E. Rondahl 1883.

M. Mackeprang

Fig. 13. Sonnerup. †Klokke 1570, omstøbt 1905 (S. 903).

Stolestaderne er fra forskellige Tider. Fra o. 1550—75 stammer den vestligste Gavl paa Sydsiden (Fig. 15), i Ung-Renaissance, svarende til Solrød (Tune Hrd.). I den halvrundt afsluttede Planke er skaaret et rektangulært Felt med en Akantusranke og derover et Rundbuefelt med Brystbillede af en skægget, hjelmklædt Mand; et glat Postamentfelt forneden er senere tilsat.

Fra 1600 er 11 Stader i Kirkens Vestende (Fig. 16—17). Alle Gavlene har over et fælles glat Postament to riflede Pilastre, hvorimellem stift Kassetteværk (i eet Tilfælde et Slyngbaand) kronet af en Muslingeskal, og derover et Frisefelt med varierende Rankeslyng, som afsluttes med Fantasihoveder; et af Felterne har et dragelignende Dyr (Fig. 17), og to indeholder Reliefversaler: »Disse Stol lod Las Olsen oc Matz Jepsen i Orderop giøre oc vare Kirkeverge 1600«. Plankerne krones af Trekantgavle med firkantede Top- og Fodspir, hvorimellem Volutter; i et af Felterne sidder et Englehoved.

Østligst i Kirken findes fem og i Vestenden een Gavl, der nøje svarer til Mandsstolene fra 1649 i Roskilde Vor Frue (S. 86) og derfor maa være gjort i Caspar Lubbekes Værksted. Muligvis en halv Snes Aar yngre er 23 andre Stadegavle (sml. Fig. 5), ligeledes fra Lubbekes Værksted og beslægtet med dem i Hvedstrup (S. 718); de har over et fælles Postament to joniske Pilastre med skællet Skaft, Intarsia (med Menneskeoverkroppe) paa Prydbælter og i Frisen (med Masker) samt varierende, endnu ubruskede Topstykker med Engle-

V. H. 1931 H. M. 1917

Fig. 14—15. Sonnerup. Stolestader (S. 901 f.).

hoveder, hvis Ansigter, som sikkert har lignet dem i Vor Frue, er fornyet i Gips.

I Kirkens Vestende staar ti Stader, der afviger ved at have brede Tunger, som ender i en Spids, og Kassetteværk eller Fladsnitslyng i Frisen samt bruskede Topstykker (Fig. 14). Som Nr. 7 fra Vest staar paa Sydsiden en tarvelig Efterligning af Gavlene fra 1600, med riflede Pilastre, Trekantgavl med Spir og i Frisen en indskaaret, simpel Blomst. 1618 leverede Jacob Andersen Snedker i Holbæk 25 Stole til Kirken (Rgsk.), men ingen af de nuværende Stader synes at kunne henføres til ham.

Indgangspanelerne mod Syd er samtidige med de yngste Stader. Østpanelet har to Arkader med omløbende Slyngbaand, Profilkapitæler og Rosetter i Buevinklerne, adskilt af Rammestykker med spidse Skæl. Vestpanelet, der svarer til det tidligere Daabspanel i Gershøj (S. 955), har to og en halv Arkade med perspektiviske Profilkapitæler, vekslende Slyngbaand og brede Tunger i Bueslag og Lister, adskilt af Rammestykker med spidse Skæl, kronet af en Halvroset. Alt Stoleværket er egetræsmalet, med renset Intarsia. 1804 kaldes Stolene nyistandsatte med nogle nye Døre (Rgsk.).

Degnestol, ganske lille, sikkert stykket sammen af forskellige Dele og maaske delvis ny. Forsiden bærer to riflede joniske Pilastre fra o. 1625, hvis Prydbælter har skællagte Tunger, foroven med en halv Hvirvelroset. Egetræsmalet. Ved Korets Sydside.

†*Dørfløj* fra Midten af 1500'rne, »med Aarstal«, i Vaabenhuset (sml. †Vaabenhuse S. 896)[11].

Klokker. 1) 1435, maaske støbt af Henrik Nielsen (Hinricus Nicolai). Minuskler mellem Rammelinier: »O rex gl(ori)e Christe ve(n)i cu(m) pace a(n)no D(omi)ni mcdxxv f(a)c(t)a fuit Eghby i(n) honore Marie et Joh(ann)is baptiste Marg(ar)eta« (»o Ærens Konge, Kristus, kom med Fred. Støbt i Herrens Aar

1435 i Eghby til Ære for Maria og Johannes Døberen«). Støbestedet er sikkert Landsbyen Ejby i Nabosognet Rye. Paa Klokkelegemet tre indristede Støbermærker, Bomærke, Gryde og et S, desuden Aftryk af en Mønt og et Segl med en Kalk og ulæselig Randskrift. Tvm. 94 cm (Uldall 82).

2) (sml. Fig. 13) omstøbt 1905 af de Smithske Støberier i Aalborg, med Gentagelse af den gamle Versalindskrift fra 1570: »Si pro nobis quis contra nos. Wrbum(!) Dommini manet in eternum. Tøbtte(!) den Klocke af neøy(!) af I. M. til Nøtte oc Gafn 1570. Sante Laurentius» (»hvis [Gud] er med os, hvem kan da være mod os. Guds Ord bliver i Evighed«).

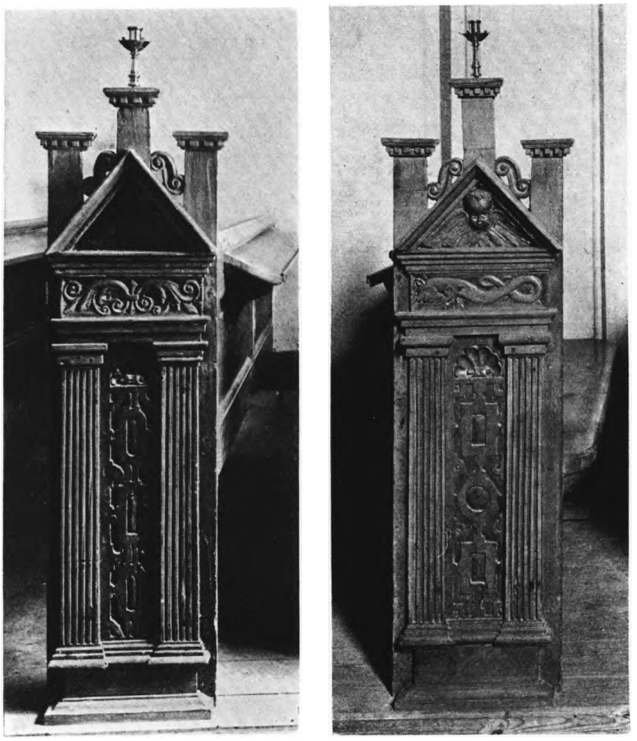

H. M.1917 V. H.1931

Fig. 16—17. Sonnerup. Stolestader (S. 901).

†*Klokker.* 1) I Nationalmuseet findes et *Brudstykke af en Klokke med Aftryk af et Gildesegl fra 1400'rne, den tronende S. Knud, med Majuskelrandskrift: »Sigillum convivii sancti Kanuti in Lekagsholm« (S. Knudsgildets Segl i Lekkesholm«). L. er sikkert Laholm i Halland[12].

2—3) Ved Klokkeskatten 1528 afleveredes en Klokke og 1602 endnu een[13].

GRAVMINDER

Gravsten. 1) 1647. Jep Eriksøn, som boede i Sonnerup og døde sammesteds 24. Okt. 1644 i sit 70. Aar, og Hustru Anne Rasmusdatter, død 21. Febr. 1645 i sit 56. Aar. Stenen er bekostet 1647 af deres Søn Erich Ibsøn, Borger i Roeskilde. Gotlandsk Kalksten, 170 x 128 cm, med fordybede Versaler. I Hjørnerne Evangelisttegnene, paa Midten to Skjolde med Bomærke og Jesumonogram samt Initialerne I E og A R D. Af »Roskilde-Jyden«. I Vaabenhuset.

2) 1651. Hans Jensøn, som boede og døde i Sonnerup 1. Aug. 1616, og Hustru Berrete Hansdaater i Torckilstrop. Under Indskriften 1651 og B H D H O S.

Granit, ca. 140 x ca. 58—53 cm, med fordybede Versaler og derunder raat indhuggede Dødssymboler. I Vaabenhuset.

3) O. 1797. Catrina Skulsdatter, født i Lunby 13. Sept. 1738, gift i 16 Aar med Jacob Dems i Roskilde, siden med Necolai Plambeck i Vinter Mølle i 10 Aar, død 3. Juni 1797 i sit 59. Aar. Ølandsk Kalksten, 159 x 96—87 cm, med fordybede Versaler, religiøs Randskrift paa Latin og under det forsænkede Indskriftfelt Relief af en liggende Dreng med Kranie og Timeglas. Stenen har tidligere været rødmalet. Paa Kirkegaarden, Syd for Vaabenhuset.

4) O. 1847. Wilhelm Frimann Koren, født i Bergen 1767, død paa Trudsholm 24. Maj 1847. Randprofileret Sandsten, 166x81 cm, med fordybede Versaler og Hjørnerosetter. Paa Kirkegaarden, Vest for Taarnet.

†Begravelse og *†Kister*. I en Begravelse ved Kirken fandtes nogle Kister, hvoriblandt Hofraad Conrad Hess, Ejer af Trudsholm, og Fru Anne Catrine Lente (Præsteindb. 1772).

KILDER OG HENVISNINGER

Regnskaber 1616—19 (RA). — Synsforretning 1620 (RA), Synsprotokoller 1820—22, 1823—53, 1854—84 (LA). — Kirkebog 1779—1814 (LA). — Embedsbog 1795—1839 (ved Embedet). — Præsteindberetning til Hofman 1758 og 1772 (LA). — Museumsindberetninger af K. Bahnson 1883, Christen Borch 1917, E. Lind 1937 (Kalkmalerier). Revideret af E. Moltke, Elna Møller og Kirsten Weber-Andersen 1945.

F. Uldall: Notebog I. 1861—65. S. 51—58 (NM). — F. Uldall: Danske Landsbykirker I. 1864. S. 11—14 (NM).

J. P. Mynsters Visitatsbøger (ed. Bj. Kornerup) II, 133. — F. Uldall: Om de danske Landsbykirker og deres Istandsættelse, i Ny Kirkehist. Saml. IV. 1867—68. S. 124. — J. Kornerup: Sonnerup Kirke. 111. Tidende. 1875—76. S. 335—38. — Magnus-Petersen: Kalkmalerier. 1895. S. 87. — L. P. Bigaard: Rye-Sonnerup. 1941. S. 33—37. — Nørlund og Lind: Danmarks romanske Kalkmalerier. 1944. S. 251.

[1] Sjællands Stiftsbog 1567 (LA). [2] Kronens Skøder II, 435. [3] Sml. Fortegnelse over Kirker og deres Ejere 1809 (RA). [4] Af Apsiden er der ikke Spor, men det er ikke sandsynligt, at en Kirke med saa rige Enkeltheder som Sonnerup skulde have nøjedes med et lige afsluttet Kor. [5] Mundtlig Meddelelse fra Greve Kaptajn O. Scheel, hvis Søstre nu har skænket Ølsteds Tegning til Nationalmuseet. [6] Uldall: Notebog I, 58. [7] Bigaard S. 37 nævner et ældre †Vaabenhus af Kalksten paa samme Sted som det fra 1859; denne Oplysning har imidlertid ikke kunnet bekræftes. [8] Stenene blev brudt i det gamle Fraadstensbrud ved Vintremøller Aa i Sognet. [9] Kornerup giver ingen nærmere Oplysning om Dekorationens Placering, men eftersom det omtalte Kor var gotisk, kan dens Plads kun søges paa Triumfmurens Østside. [10] Mackeprang: Døbefonte. S. 405. [11] Uldall S. 13. [12] C. Nyrop, industri. 1899. S. 8. [13] AarbKbh. 1917. S. 35.

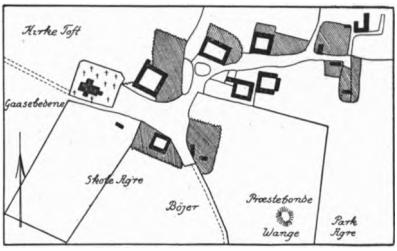

Fig. 18. Sonnerup 1795.